

er de normen expliciet in die impliciet natuurlijk aan zijn gehele arbeid ten grondslag liggen. Eén belangrijk voorschrift mag hij daarbij nimmer uit het oog verliezen; het wordt aangegeven door het Franse gezegde: *Il faut juger les faits d'après leurs dates*, anders gezegd: beoordeelt men de daden van mensen, dan dient men, wanneer die daden noodlottige gevolgen hebben gehad, die gevolgen niet toe te rekenen wanneer zij in redelijkheid niet te voorzien waren. Het is een voorschrift dat bij uitstek in het oog moet worden gehouden bij de beoordeling van hetgeen met Putten en zijn inwoners is geschied – een beoordeling welke, zo menen wij, op onze weg ligt omdat allerlei aspecten van het gebeuren omstreden zijn gebleven.

Wij beginnen met het illegale aspect.

Dat de overval bij de Oldenallerbrug op hoogstongelukkige wijze is uitgevoerd, behoeft geen betoog maar was dit type overval op zichzelf onverantwoord? Wij menen van niet: het kon, zeker wanneer men belangrijke stukken buitmaakte (dat was hier niet het geval), van militair voordeel zijn voor de Geallieerden. De groep die de overval pleegde, kon voorts de represailles waartoe de bezetter overging, niet voorzien: represailles op zulk een schaal waren nimmer tevoren in bezet Nederland genomen. Op de zondagavond na de overval wist de groep niet méér dan dat in Putten een aantal mensen was doodgeschoten en dat er een deel van de mannelijke bevolking vastzat; tot haar drong verder door dat de bezetter zich van represailles zou onthouden als de daders van de aanslag zich kwamen aanmelden en *Oberleutnant* Eggert uitleverden. De groep besloot toen de tweede eis in te willigen, terecht naar ons oordeel, de eerste niet: even terecht, menen wij. De groep wist niet dat Fullriede bevel had ontvangen, de daders van de aanslag onmiddellijk dood te schieten – alle reden had zij om aan te nemen dat de verhoren waaraan de *SD* haar zou onderwerpen, de levens van talrijke andere illegale werkers in gevaar zouden brengen¹; zij verwachtte voorts dat de vrijlating van Eggert tot verzachting van de represailles zou leiden en het is niet háár schuld geweest dat die vrijlating op de maandag waarop zeshonderd zestig mannen werden weggevoerd en een deel van Putten in brand werd gestoken, niet eens aan Fullriede bekend werd.

Wat het beleid van Thijssen betreft: het lag niet in zijn aard, de voordelen welke acties van de illegaliteit konden hebben voor de Geal-

¹ Wij nemen aan dat diezelfde overweging bij de student van Heessen een rol heeft gespeeld; deze is in Duitsland omgekomen.